

Sygn. akt VU 709/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 lipca 2014 r.

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim, Wydział V Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący SSR del. Urszula Sipińska-Sęk

Protokolant st. sekr. sądowy Zofia Aleksandrowicz

po rozpoznaniu w dniu 22 lipca 2014 roku w Piotrkowie Trybunalskim

sprawy z wniosku M. M. (1)

z udziałem zainteresowanej L. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. z siedzibą w Z.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek odwołania M. M. (1)

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. z siedzibą w Z.

z dnia 28 lutego 2014 r. sygn. (...)

1. zmienia zaskarżoną decyzję tylko w ten sposób, że ustala, iż M. M. (1) nie jest zobowiązany do zapłaty odsetek za okres od dnia 27 listopada 2012 roku do dnia 28 lutego 2014 roku w kwocie 524,77(pięćset dwadzieścia cztery złote siedemdziesiąt siedem groszy),

2. oddala odwołanie w pozostałej części.

Sygn. akt VU 709/14

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 28 lutego 2014 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. zobowiązał M. M. (1) do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 listopada 2012r. do dnia 30 listopada 2013r. w kwocie 5338,58 zł. i odsetek za opóźnienie okres od 27 listopada 2012r. do dnia 28 lutego 2014r. tj. liczonych do dnia wydania decyzji w kwocie 524,77zł.

Od powyższej decyzji M. M. (1) wniósł w dniu 27 marca 2014r. odwołanie, w którym podniósł, że organ rentowy dokonał błędnych ustaleń przyjmując, że miał on świadomość, że świadczenia za okres od 1 listopada 2012r. do dnia 30 listopada 2013r. mu się nie należą.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie. Organ rentowy podniósł, że skarżący był wielokrotnie pouczany w kolejno wydawanych decyzjach o konieczności obowiązkowego informowania o okolicznościach rządzących utratą prawa do renty rodzinnej, a pomimo to nie zawiadomił o przerwaniu nauki z dniem 31 października 2012r., co spowodowało pobranie przez niego nienależnie renty w okresie od 1 listopada 2012r. do dnia 30 listopada 2013r.

W piśmie procesowym z dnia 23 kwietnia 2014r. skarżący podtrzymał dotychczasowe stanowisko w sprawie i wniósł o uchylenie decyzji w przedmiocie zwrotu nienależnie pobranych świadczeń oraz odsetek. W piśmie tym skarżący przyznał, że organ rentowy w decyzji jaką otrzymał informował go, aby powiadomić organ rentowy o przerwaniu nauki, jednak nie zrobił tego ponieważ nie zdawał sobie sprawy z konsekwencji. Ponadto stwierdził, że do renty cały czas, również w spornym okresie była uprawniona L. M., a zatem nawet gdyby poinformował organ rentowy o zaprzestaniu nauki, ZUS i tak musiałby wypłacać w dalszym ciągu całą rentę L. M.. W związku z powyższym wniósł o umorzenie tej sumy ze względu na to, że należy się ona L. M.. Dodał, że rentę rodzinną przeznaczył na opłacenie domowych rachunków (k. 6-7 akt).

Postanowieniem z dnia 22 maja 2014r. Sąd wezwał do udziału w sprawie w charakterze zainteresowanej L. M..

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

M. M. (1) urodził się w dniu (...) Jego ojciec S. M. zmarł w dniu 1 marca 2001r.

(dowód: akt urodzenia – k. 5 akt rentowych, akt zgonu – k. 3 akt rentowych)

Decyzją z dnia 20 marca 2001 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. przyznał z dniem śmierci S. M. tj. z dniem 1 marca 2001r. prawo do łącznej renty rodzinnej wszystkim uprawnionym tj. jego żonie I. M. do dnia 30 września 2009r. oraz dzieciom: wnioskodawcy M. M. (1) do dnia 31 lipca 2008r. oraz L. M. do dnia 30 września 2009r. W decyzji zawarto pouczenie, iż renta rodzinna przysługuje dziecku zmarłego do osiągnięcia 16 roku życia, a po przekroczeniu tego wieku do ukończenia nauki w szkole/uczelni nie dłużej jednak niż do ukończenia 25 lat. Poinformowano także o obowiązku zawiadomienia ZUS przez pobierającego rentę rodzinną o zaprzestaniu uczęszczania do szkoły/uczelni oraz o przedstawieniu zaświadczenia o kontynuowaniu nauki i dacie programowego jej ukończenia.

(dowód: decyzja - k. 19 akt rentowych)

Decyzją z dnia 21 lipca 2008 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. dokonał podziału renty rodzinnej po zmarłym S. M. na trzy osoby: I. M., M. M. (1) oraz L. M.. Jednocześnie w decyzji organ rentowy poinformował, iż w celu wznowienia wypłaty renty rodzinnej dla M. M. (1) od października 2008r. należy doręczyć zaświadczenie szkolne o kontynuowaniu nauki.

(dowód: decyzja – k. 61 akt rentowych)

W dniu 5 września 2008r. M. M. (1) przedstawił organowi rentowemu zaświadczenie szkolne o kontynuowaniu nauki w Zespole Szkół (...) w Ł. w roku szkolnym 2008/2009r. w klasie I. Nauka w tej szkole trwa 4 lata.

(dowód: zaświadczenie z dnia 2.09. 2008r. – k. 63/64 akt rentowych)

Decyzją z dnia 11 września 2008 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. podjął wypłatę renty rodzinnej na rzecz M. M. (1) do dnia 31 sierpnia 2012r. W decyzji zawarto pouczenie, że w przypadku przerwania nauki, zmiany szkoły lub podjęcia zatrudnienia należy niezwłocznie powiadomić o tym organ rentowy.

(dowód: decyzja – k. 67/68 akt rentowych)

Decyzją z dnia 1 września 2010 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. – na wniosek M. M. (1) - podjął wypłatę części przypadającej na niego renty rodzinnej bezpośrednio do jego rąk - na jego rachunek bankowy. W decyzji zawarto pouczenie o obowiązku zawiadomienia ZUS przez pobierającego rentę rodzinną o przerwaniu nauki lub podjęciu zatrudnienia.

(dowód: wniosek – k. 101-102 akt rentowych, decyzja – k. 107-108 akt rentowych)

W dniu 23 września 2010r. M. M. (1) przedstawił organowi rentowemu zaświadczenie szkolne o kontynuowaniu nauki w Zespole Szkół (...) w Ł. w roku szkolnym 2010/2011r. w klasie III oraz przewidywanym terminie ukończenia szkoły w 2012r.

(dowód: zaświadczenie z 20.09.2010r. – k. 117 akt rentowych)

Pismem z dnia 27 września 2010r. organ rentowy zawiadomił M. M. (1) o obowiązku doręczania zaświadczeń o kontynuowaniu nieprzerwanie nauki w tej samej szkole i na tym samym kierunku oraz o konieczności poinformowania o ewentualnej zmianie szkoły lub przerwaniu nauki.

(dowód: pismo z dnia 27.09.2010r. – k. 125 akt rentowych)

W dniu 12 września 2011r. M. M. (1) przedstawił organowi rentowemu zaświadczenie szkolne o kontynuowaniu nauki w Zespole Szkół (...) w Ł. w roku szkolnym 2011/2012r. w klasie IV oraz przewidywanym terminie ukończenia szkoły w 2012r.

(dowód: zaświadczenie z 06.09.2011r. – k. 136 akt rentowych)

Decyzją z dnia 12 października 2011 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. dokonał podziału renty rodzinnej po zmarłym S. M. na dwie osoby: M. M. (1) do 31 sierpnia 2012r. oraz L. M. do dnia 31 sierpnia 2013r. Jednocześnie w decyzji organ rentowy pouczył o obowiązku powiadomienia o zaprzestaniu nauki, a w przypadku kontynuowania nauki o obowiązku nadesłania zaświadczenia szkolnego z terminem programowego zakończenia nauki w szkole.

(dowód: decyzja – k. 140-141 akt rentowych)

Decyzją z dnia 12 września 2012 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. wstrzymał wypłatę renty rodzinnej M. M. (1) w związku z brakiem aktualnego zaświadczenia o kontynuowaniu nauki. Pouczono, że w celu wznowienia renty należy doręczyć zaświadczenie szkolne za rok 2012/2013.

(dowód: decyzja – k. 147 akt rentowych)

W dniu 12 października 2012r. M. M. (1) wniósł o przedłużenie prawa do renty i jednocześnie złożył zaświadczenie, iż z dniem 6 października 2012r. rozpoczął studia na Politechnice (...), elektroniki, (...) i (...) w Ł. na kierunku mechatronika, a planowany termin zakończenia studiów przypada na rok 2016.

(dowód: wniosek – k. 149 akt rentowych, zaświadczenie – k. 150 akt rentowych)

Decyzją z dnia 18 października 2012 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. podjął wypłatę renty rodzinnej M. M. (1) i ustalił, że renta przysługuje do dnia 30 września 2016r. W decyzji zawarto pouczenie o konieczności powiadomienia ZUS-u w przypadku przerwania nauki, zmiany szkoły lub podjęcia zatrudnienia.

(dowód: decyzja – k. 152 akt rentowych)

M. M. (1) przerwał naukę w dniu 31 października 2012r. i nie poinformował o tym organu rentowego. Wnioskodawca otrzymał decyzje organu rentowego dotyczące renty rodzinnej. W decyzjach było zawarte pouczenie o obowiązku zawiadomienia organu rentowego o zaprzestaniu nauki. Wnioskodawca miał świadomość tego obowiązku. Nie zawiadomił organu rentowego o zaprzestaniu nauki przez zapomnienie.

(dowód: zeznania świadka I. M. – protokół rozprawy z dnia 12 maja 2014r. – od minuty 2:53 do minuty 12:12, zeznania wnioskodawcy – protokół rozprawy z dnia 12 maja 2014r. – od minuty 13: 17 do minuty 17:46)

Organ rentowy pismem z dnia 24 października 2013r. zwrócił się do Politechniki (...) w Ł. o wystawienie zaświadczenia o przebiegu nauki M. M. (1).

(dowód: pismo –w aktach rentowych)

Pismem z dnia 31 października 2013r. Politechnika (...) w Ł. poinformowała ZUS, że M. M. (1) został skreślony z listy studentów w dniu 31 października 2012r. z powodu rezygnacji.

(dowód: pismo – w aktach rentowych)

Decyzją z dnia 20 listopada 2013 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. wstrzymał od dnia 1 grudnia 2013r. wypłatę renty rodzinnej M. M. (1). W decyzji poinformowano wnioskodawcę, że za okres od 1 listopada 2012r. do dnia 30 listopada 2013r. została nienależnie przez niego pobrana renta rodzinna w związku ze skreśleniem z listy studentów w dniu 31 października 2012r.

Jednocześnie organ rentowy zobowiązał wnioskodawcę o ile kontynuuje naukę od 1 listopada 2012r. do przedłożenia do dnia 10 grudnia 2013r. stosownego zaświadczenia potwierdzającego ten fakt pod rygorem wydania decyzji o nadpłacie renty rodzinnej.

(dowód: decyzja z 20.11.2013r. – w aktach rentowych)

M. M. (1) nie złożył organowi rentowemu żadanego zaświadczenia (okoliczność bezsporna).

Oprócz wnioskodawcy do renty rodzinnej w spornym okresie była uprawniona jego siostra L. M. (do 31 sierpnia 2015r.). Przypadająca na nią część renty rodzinnej była wypłacana przez ZUS do jej rąk na wskazane przez nią konto bankowe od 2011r.

(dowód: decyzja z dnia 1 września 2010r. – k. 109-110 akt rentowych, decyzja z dnia 12.10.2011r. – k. 140 akt rentowych, decyzja z dnia 23.09.2013r. – akta rentowe, zeznania L. M.- protokół rozprawy z dnia 22 lipca 2014r. – od minuty 08:25 do minuty 12:16)

M. M. (1) od dnia 16 lipca 2010r. do 30 czerwca 2014r. był zatrudniony na podstawie umowy o pracę w (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością we W.. Początkowo pracował tam w niepełnym wymiarze czasu pracy, a od dnia 1 marca 2014r. pracuje na cały etat. Zarabiał miesięcznie ok. 1500-2100zł. brutto. Od lipca 2014r. pracuje na podstawie umowy zlecenia w hurtowni elektrycznej na stanowisku pracownika magazynu i zarabia 7,60zł. na godzinę. Wnioskodawca jest osobą zdrową, zamieszkuje w razem z matką I. M. i siostrą L. M. w mieszkaniu komunalnym. Nie ma żadnego majątku.

(dowód: zaświadczenie z dnia 27 marca 2014r. – k. 8 akt, zeznania wnioskodawcy - – protokół rozprawy z dnia 22 lipca 2014r. – od minuty 02: 40 do minuty 07:20, zeznania L. M.- protokół rozprawy z dnia 22 lipca 2014r. – od minuty 08:25 do minuty 12:16)

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Odwołanie zasługuje na uwzględnienie jedynie w części dotyczącej żądania zapłaty odsetek, a w pozostałym zakresie nie ma uzasadnionych podstaw prawnych.

Wydając zaskarżoną decyzję dotyczącą zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od dnia 1 listopada 2012r. do dnia 30 listopada 2013r. organ rentowy powołał się na przepis art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2009r. Nr 153, poz. 1227).

Stosownie do treści art. 138 ustęp 2 pkt 1 ustawy świadczeniem nienależnie pobranym jest świadczenie wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Żądanie zwrotu nienależnego świadczenia z ubezpieczenia społecznego uzasadnione jest tylko wobec osoby, która otrzymała świadczenie bez podstawy prawnej, i tylko wówczas, gdy miała świadomość, że wypłacone świadczenie jej się nie należy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2001 r., II UKN 338/00, OSNP 2003 nr 3, poz. 71). W treści obowiązujących przepisów wyraźnie został wyeksponowany czynnik świadomości pobrania świadczenia nienależnego, przy czym o jej istnieniu przesądza dokonanie pouczenia o okolicznościach ustania prawa do świadczeń albo wstrzymania ich wypłaty. Pouczenie powinno wyraźnie, konkretnie i wyczerpująco wskazywać okoliczności mające wpływ na pobieranie świadczeń oraz jasno wskazywać okoliczności powodujące pobranie nienależnego świadczenia w sposób zrozumiały dla osoby, do której jest skierowane. Pouczenie nie może być abstrakcyjne, niekonkretne, a w szczególności nie może odnosić się do wszystkich hipotetycznych okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2007 r., I UK 90/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 301, z dnia 17 listopada 1995 r., II URN 46/95, OSNAPiUS 1996 nr 12, poz. 174, z dnia 17 lutego 2005 r., II UK 440/03, OSNP 2005 nr 18, poz. 291, z dnia 9 lutego 2005 r., III UK 181/04, OSNP 2005 nr 17, poz. 275).

W przedmiotowej sprawie bezspornym było, iż wnioskodawca pobrał za okres od 1 listopada 2012r. do 30 listopada 2013r. nienależnie rentę rodzinną. Wypłata renty rodzinnej była bowiem uzależniona od kontynuowania przez niego nauki, o czym wnioskodawca był pouczany wielokrotnie przez organ rentowy w decyzjach rentowych, co sam przyznał zarówno w piśmie procesowym z dnia 23 kwietnia 2014r. (k. 6 akt) jak też będąc przesłuchiwany w charakterze strony. Okoliczności te potwierdziła także świadek I. M.. Miał zatem świadomość, że prawo do renty rodzinnej przysługuje tylko w przypadku kontynuowania nauki w szkole nie dłużej niż do 25 roku życia i że jest zobowiązany zawiadamiać organ rentowy o zaprzestaniu lub przerwaniu nauki. Wnioskodawca wielokrotnie realizował zresztą ten obowiązek, gdyż przedkładał organowi rentowemu zaświadczenia o kontynuowaniu nauki w okresie wcześniejszym. Pomimo posiadania tej wiedzy wnioskodawca nie zawiadomił organu rentowego o przerwaniu nauki na Politechnice (...) w dniu 31 października 2012r. Nie rozpoczął też po tej dacie nauki w innej szkole. Spowodowało to, że podstawa prawna renty rodzinnej odpadła, a wobec świadomości tego faktu przez skarżącego, pobrana przez niego w spornym okresie renta rodzinna była świadczeniem nienależnym.

Wnioskodawca podniósł, że pobrana przez niego renta rodzinna nie była w całości świadczeniem nienależnym, gdyż nawet w przypadku nie pobrania przez niego tej renty, organ rentowy i tak byłby zobowiązany do wypłaty na rzecz jego siostry L. M. renty rodzinnej w wysokości 85% świadczenia, które przysługiwało zmarłemu, co wynika z treści art. 73 ust 1 ustawy o emeryturach. Zgodnie bowiem z treścią tego przepisu renta rodzinna dla jednej osoby uprawnionej wynosi 85% świadczenia, które przysługiwało zmarłemu, a dla dwóch osób 90% tego świadczenia.

Stanowisko wnioskodawcy zmierza w istocie do dokonania ponownego podziału renty rodzinnej i to z mocą wsteczną. Tymczasem renta rodzinna jest przyznawana, zmieniana lub ponownie ustalana w zasadzie na wniosek osób uprawnionych, a z urzędu tylko w razie uzyskania przez organ rentowy wiadomości o okolicznościach powodujących konieczność zmiany dotychczasowego podziału renty rodzinnej ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych, a i wówczas następuje to dopiero od miesiąca ujawnienia tych okoliczności (art. 74 ustęp 3 ustawy o emeryturach i rentach).

W przedmiotowej sprawie organ rentowy w decyzjach rentowych, zgodnie z art. 74 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach dokonał już podziału renty rodzinnej ustalonej na 90 % należnego zmarłemu świadczenia na dwie uprawnione do niej osoby: M. M. (1) i L. M. i w spornym okresie wypłacał każdemu z nich połowę renty rodzinnej. W decyzjach tych ustalano świadczenie w określonej wysokości, dzieląc je na równe części pomiędzy uprawnione rodzeństwo. Organ rentowy po osiągnięciu pełnoletniości przez rodzeństwo, na ich wniosek, wypłacał przypadające im części renty rodzinnej na ich osobiste odrębne rachunki bankowe. Wydawał też odrębne decyzje dotyczące renty rodzinnej w stosunku do M. M. (1) i L. M.. Tak ustalona i wypłacana renta rodzinna nie była zatem łączną rentą, do której byli uprawnieni solidarnie M. M. (1) i L. M., ale rentą podzieloną na dwie części, do której każde z rodzeństwa

było uprawnione odrębnie, niezależnie od drugiej osoby. W takiej sytuacji każdy z uprawnionych do renty odrębnie odpowiada za pobrane przez siebie świadczenia, bez względu na uprawnienia rentowe drugiej osoby.

Obowiązek podziału jednej łącznej renty rodzinnej na równe części między uprawnionych członków rodziny, o którym mowa w art. 74 ust. 2, nie ma znaczenia tylko technicznego, ale istotne znaczenie normatywne określające prawo każdej osoby uprawnionej do równej części renty rodzinnej już dlatego, że przychody uzyskiwane z tytułu przysługujących im podzielonych części rent rodzinnych podlegają podatkowi dochodowemu od dochodów osobistych. Ponadto podział renty rodzinnej jest wyraźnie dokonywany w równych częściach pomiędzy wszystkich uprawnionych do tego jednego łącznego świadczenia w wydawanych decyzjach rentowych. W decyzjach tych zawarte są dokładne pouczenia, między innymi o okolicznościach prowadzących do ustania prawa do renty rodzinnej, do jej zawieszenia oraz dotyczące konieczności dokonania podziału renty rodzinnej po raz pierwszy lub ponownie w razie zmiany warunków dotychczasowego podziału ze względu na liczbę osób uprawnionych, co zawsze następuje od miesiąca ujawnienia tych okoliczności (art. 74 ust. 3 ustawy). Takie zasady potwierdza regulacja z art. 107a ustawy, z którego ust. 1 wynika, że jeżeli do renty rodzinnej jest uprawniona więcej niż jedna osoba i jedna lub kilka z tych osób zgłosi wniosek o wyłączenie z kręgu osób uprawnionych do renty, prawo do renty rodzinnej ulega ponownemu ustaleniu z pominięciem tej osoby (osób). Wniosek taki jest okolicznością powodującą ustanie prawa do renty rodzinnej osób wymienionych w ust. 1. Ponowne ustalenie wysokości renty rodzinnej dla pozostałych osób uprawnionych do renty następuje od miesiąca, od którego wstrzymano wypłatę renty osobie, o której mowa w ust. 1, nie wcześniej niż od miesiąca zgłoszenia wniosku (ust. 3 i 4). Te zasady ponownego ustalania prawa do renty rodzinnej lub ich wysokości potwierdza art. 133 ustawy o emeryturach i rentach, do którego odpowiedniego stosowania odsyła art. 74 ust. 4 tej ustawy. Te kategorię regulacje prawne wykluczają dokonanie z mocą wsteczną ponownego podziału pomiędzy osoby uprawnione renty rodzinnej za okresy, w których jedna lub niektóre z osób uprawnionych nienależnie pobrały przypadające na nie równe części renty rodzinnej.

Ujawnienie pobrania przez jedną z osób uprawnionych do części renty rodzinnej nienależnego świadczenia nie prowadzi zatem „automatycznie” do ponownego podziału renty rodzinnej za ten sam okres pomiędzy pozostałych uprawnionych, jak chce skarżący.

Sąd podziela stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 2 marca 2010r. w sprawie II UK 235/09, że osoba, która nienależnie pobierała nieprzysługujące jej równe części renty rodzinnej jest zobowiązana do zwrotu całości nienależnie pobranych części renty rodzinnej (art. 74 ust. 2 w związku z art. 138 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach), bez możliwości wstecznego ustalenia nowej wysokości lub nowego podziału tego świadczenia na pozostałych uprawnionych, ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych za okresy przypadające przed miesiącem ujawnienia okoliczności uzasadniających ponowne ustalenie wysokości i ponowny podział renty rodzinnej. Oznacza to, że zobowiązanie do zwrotu całości nienależnie pobranych części renty rodzinnej przez osobę, która utraciła prawo do tego świadczenia, nie prowadzi do ponownego ustalenia wysokości lub podziału renty rodzinnej przysługującej pozostałym osobom uprawnionym do tego świadczenia za okresy, które przypadają przed miesiącem ujawnienia okoliczności powodujących konieczność dokonania ponownego ustalenia wysokości lub podziału renty rodzinnej. Jedynie w przypadkach, w których zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności organ rentowy może odstąpić od żądania zwrotu takich kwot, zmniejszyć wysokość potrąceń z tego tytułu lub zawiesić ich dokonywanie na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy (art. 138 ust. 6 ustawy o emeryturach i rentach).

W przedmiotowej sprawie takie okoliczności nie zaistniały. Wnioskodawca jest młodą i zdrową osobą, nie mającą nikogo na swoim utrzymaniu. Wprawdzie nie posiada żadnego majątku, ale posiada stały dochód z tytułu pracy zarobkowej. Jest zatem w stanie spłacić nienależnie pobrane świadczenie.

Skoro zatem organ rentowy wypłacał wnioskodawcy nienależnie przyznane mu równe części renty rodzinnej po skreśleniu go z listy studentów i utracie prawa do tych nienależnie pobranych części renty rodzinnej, o czym nie powiadomił organu rentowego, to wyłącznie M. M. (1) obarcza odpowiedzialność z tytułu pobrania całych nienależnych mu części renty rodzinnej. Uprawniona do renty rodzinnej siostra L. M. może jedynie dochodzić od brata

na zasadach ogólnych wyrównania jej szkody polegającej na nieuzyskaniu z winy sprawcy szkody (brata M.) renty rodzinnej do wysokości przysługującej jej w myśl art. 73 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach.

Pobranie nienależnego świadczenia z ubezpieczeń społecznych rodzi obowiązek nie tylko zwrotu samego świadczenia, ale także odsetek od tego świadczenia, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego (art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.). Tylko osoba, która zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczenia albo wstrzymanie jego wypłaty, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, nie ma obowiązku zapłaty odsetek od nienależnie pobranych świadczeń (art. 84 ustęp 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Skarżącego nie dotyczy norma art. 84 ustęp 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Nie oznacza to jednak – jak to ustalił organ rentowy w zaskarżonej decyzji – że odsetki od nienależnie pobranych świadczeń rentowych należą się już od dnia ich wypłaty. Organ rentowy utrzymuje, że skoro skarżący był od początku świadomy tego, że renta rodzinna została uzyskana na skutek wprowadzenia w błąd organu rentowego na skutek nie zawiadomienia o przerwaniu nauki, a zatem wyrządził szkodę czynem niedozwolonym, to powinien być zobowiązany do zwrotu świadczeń już w terminach ich wypłaty.

Sąd w niniejszej sprawie podziela ugruntowane stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone m.in. w wyroku z dnia 3 lutego 2010r., I UK 210/09, iż podmiotowy aspekt uznania świadczenia za nienależne - świadomość pobierania świadczenia, które zostało uzyskane w sposób niezgodny z prawem - nie przesądza o tym, kiedy świadczenie jako nienależne w sensie prawnym, objęte jest obowiązkiem jego zwrotu. Owa świadomość jest jedną z przesłanek uznania świadczenia za nienależne lecz jej istnienie nie sprawia, że świadczenie z ubezpieczenia społecznego jako nienależne podlega zwrotowi w dacie wypłaty. Można jedynie powiedzieć, że świadczenie uzyskane w takich okolicznościach nigdy nie należało się, a zatem w tym sensie „było nienależne” i „uważa się” je za nienależne zgodnie z art. 138 ust. 2 ustawy emerytalnej. Takie stwierdzenie nie wyczerpuje jednak rozważanego problemu. Trzeba bowiem przypomnieć, że świadczenia z ubezpieczeń społecznych są przyznawane w drodze decyzji administracyjnych i na podstawie decyzji administracyjnych są wypłacane. Nie można zatem utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Pogląd ten umacnia treść art. 84 ust. 4 i ust. 7 ustawy systemowej, w których użyte zostały sformułowania „kwoty nienależnie pobranych świadczeń ustalone prawomocną decyzją” (ust. 4) oraz „uprawomocnienie się decyzji ustalającej te należności” (ust. 7).

Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 138 ustawy o emeryturach i rentach uważane za nienależne podlegają zatem zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną. W tej decyzji organ określa kwotę świadczeń nienależnych. Od kwoty wymienionej w decyzji należą się w myśl art. 84 ustęp 1 ustawy systemowej odsetki „w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego”. Zasady prawa cywilnego”, których dotyczy odesłanie, odnoszą się jedynie do odsetek. Zasadą określoną w prawie cywilnym, odnoszącą się do odsetek jest możliwość ich żądania w razie opóźnienia się dłużnika ze spełnieniem świadczenia (art. 481 § 1 KC). Odesłanie do prawa cywilnego z art. 84 ust 1 ustawy systemowej nie dotyczy natomiast terminu wymagalności świadczeń podlegających zwrotowi, a w konsekwencji terminu, od którego można żądać odsetek. Są to zasady dotyczące odsetek tylko pośrednio. Nie jest to materia „zasad prawa cywilnego” lecz prawa ubezpieczeń społecznych. Określenia od kiedy należą się odsetki od świadczeń z ubezpieczenia społecznego, także od świadczeń podlegających zwrotowi, należy poszukiwać w prawie ubezpieczeń społecznych a nie w prawie cywilnym.

Analogiczne poglądy zostały wyrażone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2008 r. (I UK 154/08, M.P. Pr. 2009 nr 4, poz. 208), w którym Sąd Najwyższy uznał, że nie ma żadnych podstaw do stosowania przepisów prawa cywilnego (o bezpodstawnym wzbogaceniu lub czynie niedozwolonym) do oceny wymagalności nienależnie pobranego świadczenia. Poglądy te zostały w pełni zaakceptowane także przez Sąd Apelacyjny w Łodzi (por. wyrok z dnia 29 stycznia 2014r. w sprawie III AUa 784/13).

Reasumując nienależnie pobrane świadczenie z ubezpieczenia społecznego staje się wymagalne, nie z chwilą jego spełnienia (wypłaty), ale dopiero z momentem zażądania jego zwrotu. „Żądanie zwrotu” nienależnie pobranego

świadczenia następuje przez doręczenie decyzji obligującej do zwrotu tego świadczenia. Od chwili wymagalności tj. uprawomocnienia się decyzji o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia, organ rentowy może naliczać od niego odsetki ustawowe w myśl art. 481§1 k.c., gdyż od tej chwili dłużnik pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia głównego . Brak zatem było podstaw do naliczenia przez organ rentowy odsetek od nienależnie pobranego przez skarżącego świadczenia przed stwierdzeniem obowiązku jego zwrotu i wezwaniem do zwrotu tj. od 27 listopada 2012r. do dnia 28 lutego 2014r. w kwocie 524,77zł.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. w tym zakresie zmienił zaskarżoną decyzję, orzekając jak w punkcie 1 sentencji. Natomiast w pozostałym zakresie odwołanie oddalił na podstawie 477¹⁴ § 1 k.p.c. jako nieuzasadnione.